

University of Groningen

Sudan's debt crisis. The interplay between international and domestic responses, 1978-88.

Brown, Richard Peter Coventry

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1990

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Brown, R. P. C. (1990). *Sudan's debt crisis. The interplay between international and domestic responses, 1978-88*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Hoofdstuk II gaat vervolgens de evolutie van de rol van het IMF in de derde wereld na, bijzondere aandacht bestedend aan de inhoud en de vorm van beleidsconditionaliteit van IMF-leningen aan schuldenlanden, en aan de rol die dit ook speelt in de multilaterale herstructurerings-processen binnen de Club van Parijs. Binnen de context van Afrika bezuiden de Sahara, is het voornamelijk via deze door IMF en Wereldbank gesteunde interventies, dat de internationale financiële gemeenschap, hoofdzakelijk bestaande uit officiële, bilaterale en multilaterale donoren en crediteuren, heeft gereageerd op de schulden crisis van landen als Soedan.

Uit een beschouwing van een aantal studies naar het economische succes dat individuele landen geboekt hebben terwijl er door het IMF en de Wereldbank gesteunde programma's van kracht waren, blijkt echter dat een toenemend aantal van deze programma's verbroken zijn omdat de financiële autoriteiten van het debiteurenland niet voldeden aan de criteria voor economisch succes en andere voorwaarden gesteld in de programma's. In relatie tot deze bevindingen wordt vervolgens het tegenstrijdige karakter van de meervoudige rollen van het IMF in de beleidsdialog en de sfeer van het schulden-management geanalyseerd. Het blijkt dat de internationale financiële gemeenschap soms de prioriteit heeft gegeven aan onmiddellijke schuldenherstructurerings-processen die vervolgens de capaciteit van het IMF om een rol te spelen in economisch beleidssfeer ondermijnd hebben. Dit probleem, zo wordt betoogd, wordt verder versterkt door het karakter en de termen van de herstructurerings-procedures van de Club van Parijs, die, vooral in het begin van de tachtiger jaren, erg weinig verlichting boden voor de debiteur en, in veel gevallen, een serie van opeenvolgende herstructurerings-overeenkomsten noodzakelijk maakten om wanbetaling door de debiteur te voorkomen. Hoofdstuk II laat ook zien dat de vereiste van een bovenste krediettranche-overeenkomst met het IMF als een preconditionie voor elke herstructurerings-overeenkomst door de Club van Parijs zelfs de onmiddellijke schuldenlast voor een land kan doen toenemen door een stijging van schuld met verhoudingsgewijs kortere en meer stringente termen waarmee IMF-leningen gepaard gaan.

Door deze processen is de *exposure* en de kwetsbaarheid met betrekking tot wanbetaling van het IMF in de zwaarste schuldenlanden van Afrika bezuiden de Sahara aanzienlijk vergroot. Dit, zo wordt betoogd, zou hebben bijgedragen aan het groeiende probleem van achterstallige betalingen aan het IMF onder een stijgend aantal landen in Afrika bezuiden de Sahara, waaronder Soedan. Omdat de statuten van het IMF herstructurerings-overeenkomsten niet toestaan, kunnen de zware schuldenlanden langs deze weg, door het op de proef stellen van de financiële integriteit van de 'grootmoeder' van het internationale financiële systeem, een bedreiging vormen voor de stabiliteit van het systeem. Om deze reden kunnen de schulden crises van de vele lage inkomens landen in Afrika bezuiden de Sahara niet langer door de internationale financiële gemeenschap behandeld worden met dezelfde mate van zelfgenoegzaamheid die karakteristiek was voor de zeventiger jaren en de vroege jaren tachtig.

De volgende vier hoofdstukken bieden een gedetailleerde studie van de ervaring van Soedan als voorbeeld van een van de zwaarste schuldenlanden van Afrika bezuiden de Sahara. Soedan is tussen 1978 en 1984 getuige geweest van een opeenvolgende reeks van IMF bovenste krediettranche-overeenkomsten en herstructurerings-overeenkomsten met de Club van Parijs. Soedan kwam sinds 1986 niet langer in aanmerking voor nieuwe IMF-leningen en had tegen het einde van 1989 voor 1 miljard VS dollars aan achterstallige betalingen aan het IMF geaccumuleerd. De belangrijkste vragen waarop dit hoofdstuk

een antwoord zou onbeheersbare s Zou het door he nen werken?

Hoofdstuk II tergrond voor d durende sectari verschillende sc ontwikkeling ge dragen aan de or ent pakket be onafhankelijkhe den crises die zi moeten worden onevenwichtighe troon van econor Deze manifestee onevenwichtighe de Nimeiry reger

Hoofdstuk IV stabilisatieprogr deeld vanuit het voorwaarden die heeft in het mar Hoofdstuk V bes was aan een form factoren na die besluit om Soed achterstallige be

In hoofdstuk de beleidscondi werd door bewe zich hielden aan in overeenstemm durend gefaald h van het wisselke gesteunde progr en monetaire be

Het eerste d teiten van het la aantal radicale met de beleidsd gen over een nie komst werd be geïllustreerd do Soedan gesteld Soedan uit te sl

een antwoord zoekt zijn: Hoe is Soedan's schuldencrisis ontstaan? Hoe is de schijnbaar onbeheersbare schuldenlast 'beheerst'? Hoe moet de rol van het IMF opgevat worden? Zou het door het IMF en de Wereldbank gesteunde beleids-programma hebben kunnen werken?

Hoofdstuk III biedt een gedetailleerde historische, politieke en economische achtergrond voor deze meer recente periode. Het identificeert en verklaart de voortdurende sectarische, regionale en politieke verdeeldheid en conflicten tussen de verschillende socio-economische groepen die Soedan's politieke en economische ontwikkeling gedomineerd hebben sinds het koloniale tijdperk. Deze hebben bijgedragen aan de onmacht van de opeenvolgende regeringen om een coherent en consistent pakket beleidsmaatregelen te ontwerpen en uit te voeren sinds de onafhankelijkheid van het land in 1956. Er wordt betoogd dat de budgettaire- en schuldencrisis die zich voorgedaan hebben in de zeventiger jaren daarom beschouwd moeten worden in de context van de groeiende politieke conflicten en economische onevenwichtigheden die volgden uit de socio-economische verdeeldheid en het patroon van economische ontwikkeling die al heersten ten tijde van de onafhankelijkheid. Deze manifesteerden zich in de groeiende politieke instabiliteit en zware economische onevenwichtigheden die zich in de zestiger jaren voordeden en waarop het beleid van de Nimeiry regering begin jaren zeventig een reactie vormde.

Hoofdstuk IV beslaat de periode 1978-84 waarin er een door het IMF gesteund stabilisatieprogramma van kracht was. In dit hoofdstuk wordt het programma beoordeeld vanuit het perspectief van de mate waarin de overheid zich hield aan de beleidsvoorwaarden die het programma voorschreef en in relatie tot de rol die het gespeeld heeft in het management van Soedan's schuldencrisis door de donorgemeenschap. Hoofdstuk V beslaat de periode 1984-88 waarin de Soedanese overheid niet gebonden was aan een formele overeenkomst met het IMF. Het gaat de politieke en economische factoren na die geleid hebben tot de ineenstorting van het IMF-programma en het besluit om Soedan uit te sluiten van nieuwe IMF-leningen en de snelle opbouw van achterstallige betalingen die daarop volgde.

In hoofdstuk IV wordt aangetoond dat, ondanks de IMF-retoriek ten aanzien van de beleidsconditionaliteit van kredietovereenkomsten die herhaaldelijk ondersteund werd door beweringen van de Wereldbank die erop neerkwamen dat de autoriteiten zich hielden aan de beleidscondities, er weinig redenen zijn om aan te nemen dat dit in overeenstemming is met de werkelijkheid. Het is duidelijk dat de autoriteiten voortdurend gefaald hebben in het tot stand brengen van de vereiste unificatie en liberalisatie van het wisselkoersbeleid, een hoeksteen van het door het IMF en de Wereldbank gesteunde programma voor Soedan. Evenmin werd voldaan aan de andere budgettaire en monetaire beleidscondities opgenomen in de overeenkomst.

Het eerste deel van hoofdstuk V laat ook zien dat zelfs nadat de financiële autoriteiten van het land in 1983 en 1984 onder invloed van de Islamiserings-beweging een aantal radicale beleidshervormingen introduceerden die rechtstreeks conflicteerden met de beleidsdoelen van de door het IMF gesteunde programma, de onderhandelingen over een nieuwe stand-by overeenkomst doorgingen en er inderdaad een overeenkomst werd bereikt. De flexibiliteit gedurende deze periode wordt ook duidelijk geïllustreerd door de opeenvolgende verlengingen van de deadline door het IMF aan Soedan gesteld om regelingen te treffen voor de achterstallige betalingen alvorens Soedan uit te sluiten van nieuwe IMF-leningen, en, nadat Soedan in 1986 uitgesloten

was van nieuwe IMF-leningen, door de aanhoudelijke pogingen om tot enige vorm van overeenstemming te komen met betrekking tot het economische beleid. In deze periode werd ook gepoogd een 'steungroep' van de belangrijkste donoren en crediteuren op te richten die, zo werd gehoopt, hun hulpbudgetten rechtstreeks zouden aanwenden om regelingen te treffen voor Soedan's achterstallige betalingen aan het IMF. Zo wordt geconcludeerd dat het IMF een veel grotere mate van flexibiliteit aan de dag legde dan misschien verwacht kon worden op grond van de reputatie die het IMF opgebouwd heeft onder veel van de derde-wereldleden van het IMF, in het bijzonder in Afrika bezuiden de Sahara. Hoe kan dit verklaard worden?

De IMF flexibiliteit in Soedan's geval wordt vervolgens verklaard in termen van de rol die een IMF kredietovereenkomst speelt in het tot stand brengen van multilaterale schuldenherstructurerings-overeenkomsten, hetgeen gaandeweg de prioriteit kreeg boven de beleidsfunctie van de kredietovereenkomst. Dit, zo werd gesuggereerd, stemt overeen met het gezichtspunt dat de overheden van Soedan's belangrijkste donor- en crediteurenlanden hun invloed hebben aangewend om druk uit te oefenen op het IMF om de voor Soedan benodigde economische beleidshervormingen te laten varen om de onmiddellijke schuldenverlichtings-procedures in werking te kunnen stellen. Zo werd de capaciteit van het IMF om beleidsconditionaliteit af te dwingen sterk verzwakt en het afsluiten van een bovenste krediettranche-overeenkomst werd daarmee een 'window-dressing' exercitie; een exercitie die het in stand houden van een omvangrijke netto import van externe fondsen ter ondersteuning van het groeiende tekort op de betalingsbalans mogelijk maakte, zonder dat de autoriteiten de politiek inpopulaire economische bezuinigingsmaatregelen hoefden uit te voeren die onderdeel vormden van het door het IMF en de Wereldbank gesteunde programma. Er wordt uiteengezet dat de reeks herstructurerings-overeenkomsten met de Club van Parijs die afgesloten werden op basis van de reeks IMF-kredietovereenkomsten, aangevuld met omvangrijke ontwikkelingshulp-uitkeringen, tot gevolg hadden dat Soedan zich kon verheugen in een relatief hogere netto kapitaalimport (op basis van het inkomen per hoofd) dan in regio Afrika bezuiden de Sahara als geheel gedurende dezelfde periode.

Toen de IMF-overeenkomsten eenmaal verbroken waren, resulteerde dit in opschorting van de schuldenherstructurerings-procedures met de Club van Parijs, zodat Soedan's schuld niet langer 'beheerst' kon worden en de periode van wanbetaling door Soedan begon. Ondanks de groeiende achterstallige betalingen, zelfs op verplichtingen aan het IMF zelf, duurde de beleidsdialoog met het IMF voort. De accumulatie van achterstallige betalingen verving in feite de schuldenverlichting als middel tot 'schulden-management' en hield de positieve netto kapitaalimport ten behoeve van de financiering op het tekort op de lopende rekening in stand. Ondanks het wangedrag, werden de hulp-stromen naar Soedan voortgezet en bleef de netto kapitaalimport op een vergelijkenderwijs gunstiger peil dan in de rest van de regio Afrika bezuiden de Sahara.

De IMF-flexibiliteit in de vroege jaren tachtig kan toegeschreven worden aan vermeende geo-politieke belangen in het ondersteunen van de pro-Westerse regering van Soedan's president Nimeiry van donor- en crediteuren overheden. De vraag is echter hoe de flexibiliteit van het IMF nadat Soedan niet langer in aanmerking kwam voor nieuwe IMF-leningen verklaard kan worden, in aanmerking nemend dat de VS en andere westerse landen die aanzienlijke invloed binnen het IMF uitoefenen tegelijkertijd Soedan's voornaamste crediteuren en donoren zijn. In hoofdstuk V wordt bear-

gume
gebra
struct
zwaar
betalin
de 'gro
van he
schoof
mee ge
uit de r

Voc
opgeme
eerde fi
dieper i
Hoofdst
ontoere
voldaan
toereike
van econ

Er w
houden
evenmin
op econ
beleid in
toegesch
en regio
is duidel
staat om
langere t
betwijfel
toereike
Herstel

Het v
structur
aantal b
daan die
behande
de econ
istreed
waarop
die in d
arbeide
vreemde
taalvluc

Geb
Soedane
rekening

om tot enige vorm van beleid. In deze periode en crediteuren op te houden aanwenden om aan het IMF. Zo wordt dit aan de dag legde dan het IMF opgebouwd en bijzonder in Afrika

laard in termen van de ngen van multilaterale eg de prioriteit kreeg ed gesuggereerd, stemt elangrijkste donor-en te oefenen op het IMF en te laten varen om de nnen stellen. Zo werd ngen sterk verzwakt en rd daarmee een 'win- een omvangrijke netto tekort op de betaling- npopulaire economis- leel vormden van het dt uiteengezet dat de ie afgesloten werden ld met omvangrijke ch kon verheugen in en per hoofd) dan in periode.

esulteerde dit in op- lub van Parijs, zodat an wanbetaling door lfs op verplichtingen De accumulatie van ting als middel tot ten behoefte van de nks het wangedrag, o kapitaalimport op Afrika bezuiden de

en worden aan ver- sterse regering van De vraag is echter erking kwam voor end dat de VS en oefenen tegelijker- tuk V wordt bear-

gumenteerde dat dit verklaard kan worden met behulp van de hypothese (naar voren gebracht in hoofdstuk II) dat het 'sneeuwbal-effect' van herhaaldelijke schuldenherstructureringen de *exposure* en kwetsbaarheid met betrekking tot wanbetaling door zwaar in de schuld stekende landen van het IMF sterk doet toenemen. Toen de wanbetaling door Soedan een bedreiging begon te vormen voor de financiële integriteit van de 'grootmoeder' van het internationale financiële systeem - vanwege de 'moral hazard' van het tolereren van de *de facto* wanbetaling op verplichtingen aan het IMF -, verschoof de aandacht naar het vinden van een oplossing van het probleem waar het IMF mee geconfronteerd werd. In zulke situaties kan de IMF-flexibiliteit verklaard worden uit de noodzaak tot het behouden van de eigen financiële integriteit.

Voor wat betreft de effecten op de economie van Soedan zelf, wordt vervolgens opgemerkt dat tegen het einde van 1980, na meer dan een decennium van gecombineerde financiële steun en beleidsinterventies door donoren, de economie van Soedan dieper in de schuld stak en meer dan ooit gekenmerkt werd door een zware depressie. Hoofdstuk VI begint daarom met het stellen van de vraag of dit te wijten kan zijn aan ontoereikende IMF-beleidsvoorschriften. Hier wordt gesteld dat, aangezien er niet voldaan is aan de IMF-beleidscondities, er niet geconcludeerd kan worden dat ontoereikende diagnose en beleidsvoorschriften de oorzaak vormden voor het uitblijven van economisch herstel in Soedan.

Er wordt betoogd dat de Soedanese staat niet alleen niet in staat was om zich te houden aan het door het IMF-gesteunde Economische Herstel Programma, maar evenmin in staat was om een coherent en consistent pakket beleidsmaatregelen gericht op economisch herstel ten uitvoer te brengen. Hoofdstuk III liet zien dat het falende beleid in de economische sfeer van opeenvolgende regeringen grotendeels kan worden toegeschreven aan de effecten van de voortdurende en intensieve sectarische, ethnische en regionale twisten en conflicten (en burgeroorlog) sinds de onafhankelijkheid. Het is duidelijk dat, totdat deze problemen zijn opgelost, het vermogen van de Soedanese staat om een effectief economisch programma gericht op economisch herstel op de langere termijn te ontwerpen en uit te voeren, al dan niet in de geest van het IMF, zeer betwijfeld moet worden. Met dit gegeven in gedachten, beoordeelt hoofdstuk VI de toereikendheid van de belangrijkste economische beleidsvormen van het Economisch Herstel Programma.

Het voornaamste doel van dit hoofdstuk is om te laten zien dat er zich met de structurele veranderingen in de Soedanese economie in de afgelopen decennia een aantal belangrijke, spontane aanpassingen buiten de overheidssfeer hebben voorgedaan die in de meeste andere analyses van Soedan's economische crisis inadquaat zijn behandeld. De reden hiervoor is dat, vanwege het informele en vaak illegale karakter, de economische transacties voortvloeiend uit deze aanpassingen, grotendeels ongeregistreerd zijn en daarom buiten de officiële macro-economische rekeningen blijven waarop de meeste economische analyses zijn gebaseerd. De belangrijkste transacties die in dit verband bediscussieerd worden zijn: de massale migratie van Soedanese arbeiders naar de Golfstaten, en de daarbij behorende ongeregistreerde invoer van vreemde valuta; de uitbreiding van de ondergrondse economie; en de stijgende kapitaalvlucht in reactie op het verslechterde politieke en economische klimaat.

Gebruik makend van primaire data verkregen uit een studie uit 1984 naar Soedanese migranten, wordt vervolgens een eenvoudig stelsel van macroeconomische rekeningen gebruikt om kwantitatieve schattingen te maken van het belang van de

ongeregistreerde invoer van migranten-overdrachten voor Soedan's werkelijke macro-economische grootheden in de periode 1978 tot 1987. Uit de aangepaste rekeningen komt een beeld van Soedan's macro-economische rekeningen naar voren dat sterk verschilt van het beeld dat gewoonlijk geschetst wordt op basis van de officiële data. De herziene data suggereren dat de Soedanese nationale economie zich mag verheugen in een omvangrijk overschot op de lopende rekening en de besparingsbalans. Dat deze 'verborgen' positieve saldi niet gereflecteerd worden in een verbetering in beschikbaarheid en prijzen van goederen en vreemde valuta in de officiële en ondergrondse markten blijkt te kloppen met de grootschalige kapitaalvlucht uit Soedan, waarover uitgebreid bericht werd in de afgelopen jaren. De kapitaalvlucht, die, zoals werd afgeleid uit de aangepaste rekeningen voor de periode 1978-87, naar schatting 11 miljard VS dollar bedraagt, blijkt geheel consistent te zijn met de ruwe schattingen die in andere studies naar voren zijn gebracht. Deze geschatte buitenlandse activa in particulier bezit zijn bij benadering evenveel waard als Soedan's totale publieke buitenlandse schuld. Als de geschatte waarde van migranten-besparingen aangehouden in het buitenland hieraan wordt toegevoegd, wordt Soedan een netto exporteur van kapitaal. Deze bevindingen zijn van grote betekenis, niet alleen in kwantitatieve termen, maar ook kwalitatief bij het analyseren en doorgronden van het functioneren van Soedan's 'wijdere' economie. Vervolgens wordt een alternatieve theoretische conceptualisering van de mechanismen die aan het inflatoire proces en het tot stand komen van de wisselkoers ten grondslag liggen gegeven, die rekening houdt met het functioneren van de 'verborgen economie'. Er wordt beargumenteerd dat de gecombineerde en dicht onderling verbonden 'verborgen transacties' van particuliere individuen een uitermate belangrijke bron vormen voor interne en externe onevenwichtigheden. Dit contrasteert met de dominante rol die gewoonlijk wordt toegeschreven aan overmatig overheids-ingrijpen.

In deze situatie is het onwaarschijnlijk dat een orthodox stabilisatie-beleid evenwicht op de markten tot stand brengt en risico's voor investeerders terugdringt. Een eerste prioriteit zou moeten zijn om het vertrouwen van investeerders en migranten in de binnenlandse economie te herstellen. Hoe dit bereikt moet worden is evenzeer een socio-politiek als een economisch vraagstuk. Reductie in overheidsuitgaven en liberaliseringsmaatregelen die invloed uitoefenen op het officiële wisselkoersbeleid kunnen weinig doen om algehele het vraagniveau, het patroon van uitgaven en bestedingen van middelen, te beïnvloeden, als zo'n groot deel van de economische transacties van het land plaatsvindt in markten, en in in reactie op signalen, die niet behoren tot de officiële economie waarop de overheid misschien wel enige invloed heeft.

Er kunnen daarom vraagtekens geplaatst worden bij het blikveld van orthodoxe beleidsvoorschriften, en de accenten die erin geplaatst worden. Er is duidelijk een noodzaak tot heroriëntering van de belangrijkste beleidsdoelen naar de meer fundamentele vraag hoe de beschikbare nationale bronnen, in het bijzonder de migranten-inkomsten, die de welgestelden zich nu toeëigenen en naar het buitenland sluizen, het best behouden kunnen worden voor de economische ontwikkeling van het land op langere termijn en de socio-economische welvaart van alle inwoners.

Tenslotte is het belangrijk om een aantal lessen te trekken uit deze studie van Soedan's schulden crisis voor andere derde-wereldlanden die mogelijkterwijs, nu of in de toekomst, met dezelfde problemen geconfronteerd worden. Er zijn in dit opzicht twee punten in het bijzonder die de moeite van het vermelden waard zijn.

Ten eerste aliteit noch aanzienlijke de internationale lustreerd, worden economen moeten worden ment van de s niet aangenomen en uniform te beleid en tussen de derde wereld verschillende genomen worden.

Ten tweede, soogpunt, van h transacties. Er maar ook kwal belangrijke pro speciaal met be acties, en de rel Soedan is geens de verborgen ec tionale transact worden als marg

Hoewel er ve ook een centraal Egypte, Pakistan istreerde invoer v sten uit drugsexp voor ongeregistre lyses en beleidsfor en indirect in verb transacties van ee ontegenzeggelijk t

Bij het streven ontwikkeling van v onderzoek en anal economische trans Wereldbank, die ee dialoog tussen de in derde wereld.

Ten eerste is het evident dat noch het feilen om te voldoen aan de IMF-conditionaliteit noch wanbetaling op schuldenverplichtingen noodzakelijkerwijs leidt tot een aanzienlijke daling in de netto kapitaalvoer naar het betreffende land. Het IMF en de internationale financiële gemeenschap, zoals door het geval van Soedan wordt geïllustreerd, worden duidelijk beïnvloed door de interactie tussen een groot aantal factoren, economisch en niet-economisch, intern en extern, die expliciet in beschouwing moeten worden genomen in elke analyse van effecten, beleidsimplicaties en management van de schulden crisis van een land en de rol die het IMF daarin speelt. Er kan niet aangenomen worden dat het IMF de macht en de capaciteit heeft om autonoom en uniform te intervenieren in de functie van zowel lener als behoeder van economisch beleid en tussenpersoon in schuldenmanagement-procedures. De rol van het IMF in de derde wereld moet van geval-tot-geval geanalyseerd worden en de relatie tussen de verschillende (en soms conflicterende) functies moet expliciet in deze analyses opgenomen worden.

Ten tweede, belicht het geval van Soedan het belang, in het bijzonder vanuit beleidsoogpunt, van het expliciet erkennen van het belang van ongeregistreerde economische transacties. Er is gesteld dat deze van zeer veel betekenis zijn, niet alleen kwantitatief, maar ook kwalitatief in termen van het doorgronden van het karakter en een aantal belangrijke processen die ten grondslag liggen aan het functioneren van de economie, speciaal met betrekking tot de relatie tussen de verschillende ongeregistreerde transacties, en de relatie tussen deze transacties en de formele, geregistreeerde processen. Soedan is geenszins uniek in dit opzicht. Er zijn veel andere derde-wereldlanden waar de verborgen economie, met aanzienlijke ongeregistreerde binnenlandse en internationale transacties, zich dusdanig heeft uitgebreid dat deze niet langer behandeld kan worden als marginaal ten opzichte van de formele economie.

Hoewel er veel andere landen zijn waar ongeregistreerde migranten-overdrachten ook een centraal element van de verborgen economie uitmaken (bijvoorbeeld Somalie, Egypte, Pakistan en de Filipijnen), kunnen er ook andere bronnen zijn voor ongeregistreerde invoer van vreemde valuta. Zo kunnen bijvoorbeeld ook de illegale opbrengsten uit drugsexporten van landen als Colombia en Bolivia een belangrijke bron vormen voor ongeregistreerde vreemde valuta opbrengsten voor een land. Economische analyses en beleidsformuleringen die de economische transacties en processen die direct en indirect in verband kunnen worden gebracht met ongeregistreerde vreemde valuta transacties van een dergelijke omvang niet adequaat in beschouwing nemen, zullen ontegenzeggelijk tot misleidende diagnoses leiden.

Bij het streven naar een beter begrip van de problemen van aanpassing en ontwikkeling van veel van de armste derde-wereldlanden ligt de grootste behoefte aan onderzoek en analyse met beleidsrelevantie misschien op het terrein van verborgen economische transacties en processen; in het bijzonder bij instituties als het IMF en de Wereldbank, die een belangrijke rol zullen blijven spelen in de voortdurende beleidsdialoog tussen de internationale financiële- en donorgemeenschap en overheden in de derde wereld.